3. Дзямулич Н. Використання хмарних сервісів – новий етап у розвитку освітніх інформаційно-комунікаційних технологій / Наталія Дзямулич // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – № 10. – Ч. 1. – С. 20–124.
4. Вакалюк Т.А. Хмарні технології в освіті : наук.-метод. посібник / Т.А. Вакалюк. – Житомир: ЖДУ, 2016. – 72 с.
5. McCollum C. Middle school using cloud computing for down-to-earth education [Electronic Resource] / Carmen McCollum. – Режим доступу : http:// www.nwitimes.com/news/local/lake/hobart/middle-school-using-cloud-computing-for-down-to-earth-education/article_377a141f-b5f7-56e9-b3af-8dd408781e13.html.
6. Хмарна обробка даних – міф чи реальність? / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cbto.com.ua/library/hmarna-obrobka-danyh-mif-chy-realnist.
7. Назаренко В. Переваги і перспективи використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі / В. Назаренко // Нова педагогічна думка. – 2016. – № 4. – С. 97–99.
8. Шишкіна М.П. Хмаро орієнтоване середовище навчального закладу: сучасний стан і перспективи розвитку досліджень [Електронний ресурс] / М.П. Шишкіна, М.В. Попель // Інформаційні технології і засоби навчання. – Режим доступу: http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/903/676.
9. Биков В.Ю. Моделі організації систем відкритої освіти : Монографія / В.Ю Биков. – Київ : Атіка, 2009. – 684 с.
10. Гузун С.А. Мультимедійні технології викладання дисципліни «анестезіологія і реаніматологія» у студентів медичного училища / С.А. Гузун // «Наука і освіта». – 2016. – № 4. – С. 11–15.

References

1. Yaremenko O.B. Zmina formatu provedennia lektsiinykh zaniat dlia studentiv-medykiv novoho pokolinnia / O.B. Yaremenko, D.L. Fedkov, D.V. Dobrianskyi ta in. // Medychna osvita. – 2018. – # 4. – S. 117–120.
2. ISO/IEC 17788:2014(E) Information technology – Cloud computing – Overview and vocabulary / [Electronic Resource]. – First edition. – 2014–10–15. – 2014. – 16 p. – Mode of access: https://webstore.iec.ch/preview/info_isoiec17788%7Bed1.0%7Den.pdf.
3. Dziamulych N. Vykorystannia khmarnykh servisiv – novyi etap u rozvytku osvitnikh informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii / Nataliia Dziamulych // Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia. – 2014. – # 10. – Ch. 1. – S. 20–124.
4. Vakaliuk T.A. Khmarni tekhnolohii v osviti : nauk.-metod. posibnyk / T.A. Vakaliuk. – Zhytomyr: ZhDU, 2016. – 72 s.
5. McCollum C. Middle school using cloud computing for down-to-earth education [Electronic Resource] / Carmen McCollum. – Rezhym dostupu : http:// www.nwitimes.com/news/local/lake/hobart/middle-school-using-cloud-computing-for-down-to-earth-education/article_377a141f-b5f7-56e9-b3af-8dd408781e13.html.
6. Khmarna obrobka danykh – mif chy realnist? / [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://cbto.com.ua/library/hmarna-obrobka-danyh-mif-chy-realnist.
7. Nazarenko V. Perevahy i perspektyvy vykorystannia khmarnykh tekhnolohii u navchalno-vykhovnomu protsesi / V. Nazarenko // Nova pedahohichna dumka. – 2016. – # 4. – S. 97–99.
8. Shyshkina M.P. Khmaro oriientovane seredovyshche navchalnoho zakladu: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku doslidzhen [Elektronnyi resurs] / M.P. Shyshkina, M.V. Popel // Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia. – Rezhym dostupu: http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/903/676.
9. Bykov V.Yu. Modeli orhanizatsii system vidkrytoi osvity : Monohrafiia / V.Yu Bykov. – Kyiiv : Atika, 2009. – 684 s.
10. Huzun S.A. Multymediini tekhnolohii vykladannia dystsypliny «anesteziolohiia i reanimatolohiia» u studentiv medychnoho uchylyshcha / S.A. Huzun // «Nauka i osvita». – 2016. – # 4. – S. 11–15.

УДК 372.881

DOI 10.31652/2415-7872-2019-57-113-119

РОЗВИТОК ПРАГМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОФЕСІЙНОМУ АНГЛІЙСЬКОМУ МОВЛЕННІ ЗА ДОПОМОГОЮ ТАКТИК ЛАТЕРАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ

О. В. Любашенко

orcid.org/0000-0002-8167-0940

У статті розглянуто концепцію синхронізації навчання іноземної мови з навчанням різних типів мислення. Для розвитку прагматичної компетенції студентів, які здобувають освіту вчителя-філолога, запропоновано систему навчання професійної англійської мови із залученням тактик латерального мислення й використанням кейс-методу. З дослідження випливає, що техніки латерального мислення, освоєні в процесі навчання, призводять до пришвидшеного формування основного набору прагматичних умінь і навичок професійного англійського мовлення вчителя-філолога, таких як: дискурсивні, адаптаційні, когерентні, вільного володіння мовою. Збагачений у проектній діяльності комплекс фонових знань англійського професійного мовлення позитивно впливає на загальні академічні досягнення з англійської мови та на розвиток творчих якостей особистості.

***Ключові слова**: тактики латерального мислення, прагматичні вміння і навички, комунікативна компетентність, навчання професійного мовлення вчителя-філолога.*

© О. В. Любашенко

ENHANCING STUDENTS' PRAGMATIC SKILLS IN PROFESSIONAL ENGLISH LANGUAGE THROUGH LATERAL THINKING TECHNIQUES

O. Liubashenko

With a focus on Lateral thinking, this paper outlines the concept of synchronization of Learning and Teaching Language and Learning and Teaching Thinking in the process of developing pragmatic skills viewed as part of communication competence. The article argues that Lateral thinking ability is not innate, thus it can be formed through specific teaching techniques and mastered successfully in the ESP university classes. As a result, the author offers a system of teaching English to University students through lateral thinking techniques and case study methodology. Thus, the goal of the research is to verify the correlation between the use of lateral thinking techniques and enhancing students' pragmatic skills. ESP learning of students majoring in Education is based on a specially designed textbook that focuses on developing international project participation skills. The effectiveness of employing lateral thinking techniques is assessed according to the criteria: case performance, following lateral framework, use of technique, non-verbal behavior. The paper concludes that lateral thinking techniques, mastered in the process of ESP learning, contribute to boosting basic pragmatic skills, necessary for professional communication in the educational setting, including thematic development, coherence, flexibility, spoken fluency. Extensive background knowledge of professional communication makes a positive impact on general academic performance in ESP learning as well as development of creative and inventive characteristics of the personality.

***Key words**: lateral thinking techniques, pragmatic skills, communication competence, ESP learning and teaching.*

Гармонійний розвиток мовної особистості студента є метою національної та інтернаціональної освіти. У сьогоденні, через велику кількість названих дисциплін, у навчальних планах українських вишів губиться ідея університету як осередку апробації інтелектуальних і творчих можливостей особистості. Доводиться погодитися з думкою Едвард де Боно: «Школи марнують дві третини таланту в суспільстві. Університети стерилізують решту» [1]. Проблеми якісної університетської освіти віддзеркалені й в окремих її галузях, зокрема у навчанні мови. Опанування іноземною мовою й одночасний розвиток різних типів мислення є амбітним завданням для української лінгводидактики.

Сумнівно, що викладачі англійської мови могли б після курсу середньої школи надихати студентів на ефективне вивчення англійської мови на очікуваному рівні, не вдаючись до різних методів і прийомів стимулювання інших типів людської діяльності, таких як управління пам'яттю, мислення, емоційний контроль. Однак очевидно, що методи й технології синхронного розвитку мовних компетенцій та навчання інших видів діяльності пасивно використовують викладачі в Україні. Хоча теоретично й експериментально доведено залежність навчання мови і прогресу мислення, які спільно призводять до поліпшення академічних досягнень, виховання креативного фахівця [2]. Чим більше студенти вправляються в тактиках різних типів мислення, тим відчутніша динаміка розвитку їхньої комунікативної компетентності.

У контексті української мовної освіти робляться поодинокі спроби навчати й мови, і мислення одночасно [3, 4]. Нині європейська тенденція до залучення різних типів мислення в навчанні мови є більш відчутною. Відповідно до CEFR, різні типи мислення (Creative, Critical, Analytical) є частиною інтегративних систем мовного навчання.

Найбільш поширені в європейських експериментальних програмах підходи застосовують для виявлення специфічних можливостей різних типів мислення у прискоренні оволодіння іноземною мовою для професійних потреб. Найперше, що доводиться розвивати у таких навчальних курсах, – це аналітичне мислення, яке визнано типом критичного мислення. Аналітичні вміння дають змогу розділити проблему/тему/текст/явище на складники, розглянути кожний з них, виявити взаємозв'язки між ними. Як засвідчує С. Шафермен [5], критичне мислення у порівняно з аналітичним, має ширший спектр, охоплює також погляди на проблему ззовні, припущення, упередження, оцінку вірогідності, а також усі аспекти теоретичних і прикладних наслідків, зроблених під час аналізу висновків. Тому критичне мислення є більш ретельною і складною інтелектуальною структурою, ніж аналітичне мислення. Для критики необхідно глибший аналіз і ширший підхід до проблеми, вірогідності оцінок, шляхів отримання інформації За С. Коттрелл [6], критичні міркування є засобами пізнавальної діяльності, підтвердження й перетворення фактів на аргументи, використання гнучких розумових актів. Згідно з висновками М. Скрівена та Р. Пола, критичне мислення у своїй зразковій формі ґрунтується на універсальних інтелектуальних характеристик, які виходять за межі, що притаманні аналітичним операціям: не лише чіткість, точність, послідовність, релевантність, а й обґрунтованість, глибинність, справедливість [7].

Творче мислення має важливе значення для розвитку критичного мислення. Можна аналізувати структуру об'єкта і її альтернативи, водночас вигадуючи нові комбінації відомих елементів. На думку М.Бьонша і А.Кайзер, творче мислення – це здатність особистості до перетворення реальності й реалізації нових ідей на ґрунті результатів критичного мислення [8], адже для формування творчого мислення людині потрібно вміти здійснювати критичні акти, а вже потім, за допомогою аналітичних операцій захищати новації, протистояти тиску традиції, відповідати на запитання, ризикувати у висновках.

Обидва зазначених типи мислення, критичне і креативне, можна стимулювати як неструктурованою діяльністю, наприклад мозковим штурмом, так і структурованими актами, наприклад латеральними тактиками [9].

Таким чином, латеральне мислення відіграє не менш важливу роль в особистісному розвитку, ніж мислення інших типів. Упередженість скептиків про недоступність латерального мислення для навчальних методик є необґрунтованою. Як стверджує Р.Харріс, великою помилкою було б думати, що ідеї приходять, або ні, й тоді вже ніщо не допоможе. Існує багато успішних методів стимулювання генерації ідей [10].

"Латеральне мислення" – це термін, уведений у науковий обіг у 1973 році Едвардом де Боно, після публікації його книги «Латеральне мислення: творчість крок за кроком». Латеральне мислення є центральною ідеєю всіх його праць і наслідком моделювання розумової діяльності людини під час навчання, представлених де Боно у своїй першій книзі «Механізм розуму» (1969). Він активно пропагував цей термін, використовуючи його у двох сенсах: специфічному, як набір систематичних методів (тактик), що використовують для зміни концепцій та сприйняття і створення нових; узагальненому, як шлях до численних можливостей і підходів у розв'язанні практичних проблем замість використання традиційного підходу [11, с.54]. При цьому основною теоретичною передумовою, що формує концепцію латерального мислення, є зміна шаблону (pattern break), яка виникає внаслідок особливої функції правої півкулі людського мозку у процесі навчання загалом і засвоєння мови зокрема [12]. Рух уперед у навчальному процесі означає визнання новації та відхилення від усталених моделей, які створюються формальним навчанням.

Хоча аналітичне мислення є потужним і важливим у навчанні, цього недостатньо для розв'язання нових актуальних проблем і в нестереотипних комунікативних ситуаціях. Де Боно пояснює, що типові спроби розв'язання проблем включають лінійні, покрокові алгоритми [13]. Латеральне мислення передбачає вивчення ситуації або проблеми з унікальної або несподіваної точки зору. Творчі відповіді можуть народитися із латеральних кроків завдяки латеральним тактикам, тому що переглянути ситуацію/інформацію/явище з іншого зорового кута можливо лише відсторонившись від засвоєної моделі розумової діяльності.

Через широкий спектр дотичних наукових питань, поточні тенденції дослідження латерального мислення сьогодні можуть бути фіксованими в різних сферах навчання й пізнання, як-от: 1) кореляція між тим, як мозок навчається і як його можна використовувати для композиції навчальних занять [14], 2) навчання учнів порушувати закономірності та переходити до нових моделей пізнання, визнаючи та відкидаючи стереотипні форми засвоєння знань [15], 3) застосування латеральних тактик для стимулювання інноваційних процесів у культурі, менеджменті, політиці [16]. При цьому актуальним залишається використання латерального мислення в навчанні мов, адже в студентів завжди зберігається запит на інтенсивні стратегії, нехтування фіксованими правилами задля пришвидшеного засвоєння іноземної мови, руйнування стереотипів формальної мовної освіти. Від недавна це характерно і для викладачів.

Критерієм ефективності освітнього процесу у вишах, де готують учителів іноземної мови, є рівень сформованості професійних компетенцій майбутнього вчителя. Тому англійське професійне мовлення педагога повинно відповідати вимогам до загальних комунікативних компетенцій, які він зможе реалізувати в роботі за спеціальністю. Прагматична компетентність є рисою мовної особистості вчителя-філолога, який уміє орієнтуватися в різних ситуаціях спілкування з учнями, батьками, колегами, адміністрацією навчального закладу й конструювати висловлювання, відповідно до комунікативних цілей. А. Щукін прагматичним умінням уважає уміння вибрати найбільш ефективний спосіб висловлення думки, залежно від комунікативних умов, і реалізувати комунікативний акт відповідно [17]. Прагматична компетентність формується через функцію мови як знаряддя мислення, отже, завдяки прагматичним вмінням й навичкам досягають цілі комунікативних завдань: інформувати, заохочувати, контактувати, конфліктувати. Прагматична компетентність дає змогу вчителю впливати на поведінку учня. Загалом набір прагматичних умінь будується залежно від сфери прагматичної діяльності : дискурсивної, адаптаційної, когерентної. Це: уміння створювати текст з урахуванням тематики (thematic development), логіки, стилю й регістру мовлення; зберігати причинно-наслідкові відношення в мові; задавати моделі соціальної взаємодії; узгоджувати послідовність комунікативних актів з умовами, адресатом, метою мовлення (coherence); реагувати на зміни комунікативних умов, поведінки партнера (flexibility); використовувати широкий спектр мовно-виражальних засобів для плавного і швидкоплинного відтворення в мові результатів різних типів мислення та емоційних реакцій (fluency).

Дослідження тривало упродовж одного семестру у 2016, 2017, 2018 серед студентів-філологів освітніх спеціальностей: 33-ох студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка та 117-ох студентів Київського університету імені Бориса Грінченка, яким було запропоновано навчатися за кейс-зразками (case study samples) (табл. 1). Під час навчання студенти досягали дидактичних цілей,

запланованих у навчальних програмах, а викладачі зосереджували увагу на використанні латеральних технік та розвитку їхньої прагматичної компетентності.

У контексті нашого дослідження ми розробили латеральний сценарій для навчання ESP на основі тактик мислення на основі оригінальної моделі Де Боно [18] та її адаптації Котлера-Беса [19]. Сценарій було пристосовано до умов навчання професійного англійського мовлення вчителів-філологів. У нашій інтерпретації, відповідно до цілей та умов навчання англійської мови в українських університетах, сценарій необхідно розвивати на чотирьох стадіях: 1– зосередження на інформації, якої ще бракує, з'ясування невідомого, зміщення фокусу з відомого на невідоме; 2– пошук прогалин у системі знань і вмінь, висловлення сумніву, абсурдний, парадоксальний меседж; 3– припущення, інноваційна структура, несподіване рішення, новий поглядна відоме; 4– узагальнення й опис зв'язків, які утворилися.

Тактики латерального мислення були розроблені в процесі спільної діяльності між студентами та викладачами під час навчання один від одного в курсі, організованому як тренінг для участі в міжнародному проекті. Авторську методику використовували в навчанні професійної англійської мови (ESP), щоб синхронне навчання мови й мислення дало поштовх загальному розвитку особистості студента та стимулювало пізнавальний інтерес у професії.

Таблиця 1

Кейс-зразок для навчання професійної англійської мови учителів-філологів

Назва кейсу	*Teacher's lateral thinking techniques in International school project activity*
Опис	Участь у підготовці міжнародного шкільного проекту
Головний учасник	Учитель англійської мови у старшій школі філологічного профілю
Учасники-асистенти	Учні 8 класу середньої школи, що вивчають англійську мову поглиблено, колеги
Тригер	Учнів та учителя запрошено взяти участь у фінальному змаганні із зарубіжними партнерами за право представити чим та ким пишаються українці англійською мовою у презентації, аудіо казці, путівнику
Особливі вимоги й завдання	Дотримання латеральної структури мислення *(lateral thinking framework)* та використання латеральних тактик *(lateral thinking techniques)*
Розширені вимоги	Учителю необхідно залучити всіх учнів класу й деяких колег
Головний успішний сценарій	*You need to define the flow of the process that starts when a use case is started. The flow needs to detail how the process will flow, what ideas you generated, what techniques you applied*
Наслідки	Успішна презентація шкільного проекту
Альтернативний сценарій	*Document alternate flow and exceptions to the main success scenario*

На Стадії 1 якісне фокусування на об'єкті мовлення й мислення вимагає детально розібратися в усьому, що пов'язане з цим об'єктом. За допомогою розстановки нових акцентів будь-яку ідею можна представляти в нових варіантах. Виокремлено тактики латерального мислення, які можливо використати на цьому етапі: альтернативний фокус, аналогія, неочікуваний вибір. Вибір фокусу мислення завжди є визначальним для організації мовлення. На явище можна поглянути по-різному, а, отже, і обговорювати його різнобічно. Жанр, форма і тривалість мовлення залежить від вибору дії: 1) *to address engagement immediately after the project presentation; 2) to show (rather than just tell) pupils why this activity is helpful for their learning; 3) to address engagement personally and interactively; 4) build trust by being consistent in the messages you send students* [20, с.84].

На Стадії 2 латерального сценарію необхідно побудувати твердження щодо об'єкта нашого фокусу, яке якимось чином змінить сам об'єкт. Студентам потрібно подумати, як можна змінити об'єкт або його окрему характеристику, іноді використавши дивовижне запитання (crazy question). Для цього знадобляться вміння заміни, інверсії, гіперболізації, вилучення, реорганізації. На цьому етапі студенти повинні оформити англійською мовою писемні нотатки для презентації в класі об'єктів візуального мистецтва України, а також оформити усно сумнів, припущення, гіпотезу, підкреслити суперечності, перебільшення, оформити інтерпретації одного й того ж об'єкта. Отже, у наборі латеральних тактик є: провокативне запитання, маніпулятивна інформація, штучний конфлікт суджень, гіпербола.

На стадії 3 студенти навчаються характеризувати особу, усного опису та писемного запрошення учнів до співпраці у проекті. При цьому необхідно оформити емоційність та заохочення лінгвістичними одиницями англійської мови. Творча уява працює над створенням нового образу у звичних умовах. До латеральних тактик на цій стадії включено: вербалізацію гіпотетичної моделі, припущення, незвичайну

метафору. Для цього передбачене завдання: *As soon as one's own ideas regarding the project and potential partner schools have been determined, the search for potential cooperation partners can begin. Think about the best ways of finding partner school(s). What countries (cities) would you like to cooperate with? Dream of your ideal partner in project activity. Use proper cohesion devices while speaking and writing* [20, с.68].

На стадії 4 розгортання латерального фрейму студентам необхідно розвинути вокабуляр, уводячи до нього лексику, необхідну для аналізу, висновків і усного дискутування. Крім того, у фазі 4 розвиваються наративні вміння в усній і писемній формах. Латеральні тактики, які можуть застосувати студенти, це розвиток асоціацій, візуалізація та узагальнення, перебудова й реконструкція. Вони повинні бути використані для виконання завдання: *"Paint" a portrait of your ideal team to participate in an international project.* На допомогу студентам надано серію запитань: *Do you prefer working with a person who has a similar personality to yours? Do you always tolerate values and opinions that are different from yours? Can cooperation be effective if it involves different personalities? What personality types are the best cooperators?* [20, с.98].

Таблиця 2

Розвиток прагматичної компетентності студентів під час навчання професійної англійської мови з використанням тактик латерального мислення

Прагматичні вміння і навички	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3	Стадія 4	Приріст
Дискурсивні	описувати або розповідати з розширеним набором деталей і прикладів, які відсутні в доступних джерелах, проводити опитування	виокремлювати сумнівне, нетипове, незвичне, парадоксальне, розмірковувати писемно й усно, залучати припущення учнів до текстового оформлення гіпотези	переказувати про уявні об'єкти/ явища, імпровізувати, мовити експромтом , запитувати й відповідати на несподіване запитання	створювати цілісний наратив з уведенням нових контекстуальних знань про нову тему/ідею, систематизувати думки й емоції у мовленні, обмінюватися ролями в діалозі з учнями	105.8%
Адаптаційні	налаштовувати мовлення, орієнтоване на адресата, передбачивши форму мовлення, доступну для нього, зосереджувати увагу слухача/читача	пристосовувати мовлення до несподіваного напрямку діалогу, до зміни стилю й акцентів	формулювати нове визначення, ідею, план, розгортати нове припущення	коригувати мовлення відповідно до оновлень у системі фонових знань	135,7%
Когерентні	узгоджувати дискретні елементи мовлення, зосереджуючись на нових подробицях, виокремлюючи нетипове	порушувати логічну послідовність висловлювання емоційними одиницями, метафорами для маркування сумніву, абсурду, парадоксу	використовувати різні зв'язки слів, щоб чітко позначати гіпотетичні можливості втілення нового знання	сприймати і створювати узгоджений і цілісний текст з використанням різноманітних композиційних схем і когезійних засобів для представлення фантазії, уявної картини, нової версії	107,2%
Плавності і швидкоплинності мовлення	мовити з рівним темпом, наголошуючи на важливому; використовувати паузи для того, щоб уточнити правильні слова, щоб знайти відповідний приклад для пояснення	продукувати спонтанні висловлювання з особливою інтонацією, щоб підкреслити здивування, незгоду, але поновлювати темп мовлення	висловлюватися просторо без зусиль; використовувати паузи, щоб придумати нове висловлювання на позначення нового об'єкту, ініціювати текст, продовжувати діалог	продукувати чітке, плавне, добре структуроване мовлення, демонструвати контрольоване використання неологізмів, образних засобів для пояснення/ уточнення нової версії/погляду/пропозиції	127,8%

Приріст у процентах вираховано за формулою (В-А)/А*100. За результатами трьох семестрів упродовж трьох навчальних років приріст учасників експерименту зі сформованості прагматичних умінь склав понад 100 %. Такі результати свідчать про позитивну динаміку розвитку прагматичної компетентності студентів (табл. 2) і верифікують вплив латеральних тактик на академічну успішність.

Уплив латеральних тактик на прагматичні вміння впродовж упровадження курсу "Language teacher in International Projects: Project activity, Language Training, Teaching Skills" виявився суттєвим і позитивним, що було перевірено експериментально. Варто відзначити, що висока оцінка процесу навчання частково пояснювалася запровадженням оригінального авторського курсу навчання англійської мови в умовах мовного тренінгу й участі в міжнародному шкільному проекті.

Експериментальне використання латеральних тактик підтвердило їхній позитивний уплив на розвиток прагматичної компетентності студентів. У процесі навчання за кейс-зразком студенти отримують досвід реального спілкування в проектному середовищі та апробовують свої ідеї і творчі пропозиції. Їм вдалося закріпити мовні навички, які навряд чи зміцнилися б в інших навчальних курсах (несподіваної відповіді, неочікуваного вибору). Упродовж навчання студенти демонстрували широкий діапазон мовних знань, розпізнавали й ліквідовували самостійно мовні помилки і робили це з позитивними емоціями. Основним результатом навчання тактик латерального мислення постало бажання студентів і викладачів бути цікавими співрозмовниками один для одного. На наш погляд, подальше дослідження потенціалу латерального мислення в мовній освіті повинно здійснюватися за такими напрямами: творча роль викладача іноземної мови, яка не обмежується постановкою завдань та їх оцінюванням; моделювання когнітивних актів під час засвоєння мови за латеральним сценарієм; укладання оцінювальної шкали та обґрунтування критеріїв оцінювання синхронізованого навчання мови й мислення.

Література

1. De Bono. Iraq? They just need to think it through // The Guardian, 2007, 24 Apr, https://www.theguardian.com/education/2007/apr/24/highereducationprofile.academicexperts).
2. More R., Jagadeesh B. A correlational study of lateral thinking ability and academic achievement of secondary school students.// International Journal of Advanced Educational Research. – Vol 2. – Iss. 3. – 2017.– P. 38-42.
3. Самойлюкевич І.В., Карпенко Є.М. Технології критичного мислення як засіб оптимізації розвитку діалогічної мовленнєвої компетенції майбутніх вчителів іноземних мов / І.В.Самойлюкевич, Є.М.Карпенко // Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка. – 2005. – № 22. – С. 23 – 26.
4. Литвиненко О. С. Розвиток креативності учнів у процесі вивчення англійської мови за допомогою проектної технології / О. С. Литвиненко // Таврійський вісник освіти. – 2015. – № 3. – С. 164-169.
5. Shafersman S. (1991). An introduction to critical thinking. [Electronic Resource]. – Mode of access: smartcollegeplanning.org/wp-content/ uploads/2010/03/Critical-Thinking.pdf.
6. Cottrell S. Critical Thinking Skills: Developing Effective Analysis and Argument Palgrave Macmillan, 2005. – 264 p.
7. Scriven M., & Paul R. Defining critical thinking// The Critical Thinking Community: Foundation for Critical Thinking, 2007. [Electronic Resource].– Mode of access: www.criticalthinking.org/aboutCT/d.
8. Bönsch M., Kaiser A. Basiswissen Unterrichtsmethoden – kreativ und vielfältig.– Schneider Verlag Hohengehren, 2002.– 180 p.
9. TasevskaV. Six thinking hats won by ESP students // Stojković,N, Tošić, M (Ed.) Synergies of English for Specific Purposes and Language Learning Technologies. – Cambridge Scholars Publishing, 2017.– P. 210-220.
10.Harris R. Introduction to Creative Thinking 2013. [Electronic Resource]. – Mode of access: http://www.virtualsalt.com/evalu8it.htm.
11. De Bono E. Serious Creativity: Using the Power of Lateral Thinking to Create New Ideas. – New York: Harper Business, 1992.– 191 c.
12. Asher J. Brainswitching: Learning on the Right Side of the BrainSky. – Oaks Productions, 2012. – 322 c.
13. De Bono E. Serious Creativity: Using the Power of Lateral Thinking to Create New Ideas.– London: HarperCollins, 1996. – 191 c.
14. Danesi M. Second Language Teaching: A View from the Right Side of the Brain. – Springer, 2012.– 172 c.
15. Alder A. Pattern Making, Pattern Breaking: Using Past Experience and New Behaviour in Training, Education and Change Management. – Gower Publishing, 2016. – 240 p.
16. Sloane P. Lateral Thinking Skills: Powerful Problem-solving Techniques to Ignite Your Team's Potential, 2003.– 282 p.
17. Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам: теория и практика / А. Н. Щукин.– М.: Филоматис, 2007.– 480 с.
18. De Bono E. De Bono's Thinking Course: Powerful Tools to Transform Your Thinking. – BBC, London, 1982. – 196 p.
19. Kotler P., de Bes F. Lateral Marketing: New Techniques for Finding Breakthrough Ideas. – Willey, 2003. – 216 p.
20. Liubashenko O., Kavytska T., Sukhenko O. Language Teacher in International Projects: Project activity, Language Training and Teaching Skills. – Kyiv, 2018.–191 p.

References

1. De Bono. Iraq? They just need to think it through // The Guardian, 2007, 24 Apr, https://www.theguardian.com/education/2007/apr/24/highereducationprofile.academicexperts).

2. More R., Jagadeesh B. A correlational study of lateral thinking ability and academic achievement of secondary school students.// International Journal of Advanced Educational Research. – Vol 2. – Iss. 3. – 2017.– P. 38-42.
3. Samoiliukevych I.V., Karpenko Ye.M. Tekhnolohii krytychnoho myslennia yak zasib optymizatsii rozvytku dialohichnoi movlennievoi kompetentsii maibutnikh vchyteliv inozemnykh mov / I.V.Samoiliukevych, Ye.M.Karpenko // Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni I. Franka. – 2005. – # 22. – S. 23 – 26.
4. Lytvynenko O. S. Rozvytok kreatyvnosti uchniv u protsesi vyvchennia anhliiskoi movy za dopomohoiu proektnoi tekhnolohii / O. S. Lytvynenko // Tavriiskyi visnyk osvity. – 2015. – # 3. – S. 164-169.
5. Shafersman S. (1991). An introduction to critical thinking. [Electronic Resource]. – Mode of access: smartcollegeplanning.org/wp-content/ uploads/2010/03/Critical-Thinking.pdf.
6. Cottrell, S. Critical Thinking Skills: Developing Effective Analysis and Argument Palgrave Macmillan, 2005. – 264 p.
7. Scriven M., & Paul R. Defining critical thinking// The Critical Thinking Community: Foundation for Critical Thinking, 2007. [Electronic Resource].– Mode of access: www.criticalthinking.org/aboutCT/d.
8. Bönsch M., Kaiser A. Basiswissen Unterrichtsmethoden – kreativ und vielfältig.– Schneider Verlag Hohengehren, 2002.– 180 p.
9. TasevskaV. Six thinking hats won by ESP students // Stojković,N, Tošić, M (Ed.) Synergies of English for Specific Purposes and Language Learning Technologies. – Cambridge Scholars Publishing, 2017.– P. 210-220.
10.Harris R. Introduction to Creative Thinking 2013. [Electronic Resource]. – Mode of access: http://www.virtualsalt.com/evalu8it.htm.
11. De Bono E. Serious Creativity: Using the Power of Lateral Thinking to Create New Ideas. – New York: Harper Business, 1992.– 191 c.
12. Asher J. Brainswitching: Learning on the Right Side of the BrainSky. – Oaks Productions, 2012. – 322 c.
13. De Bono E. Serious Creativity: Using the Power of Lateral Thinking to Create New Ideas.– London: HarperCollins, 1996. – 191 c.
14. Danesi M. Second Language Teaching: A View from the Right Side of the Brain. – Springer, 2012.– 172 c.
15. Alder A. Pattern Making, Pattern Breaking: Using Past Experience and New Behaviour in Training, Education and Change Management. – Gower Publishing, 2016. – 240 p.
16. Sloane P. Lateral Thinking Skills: Powerful Problem-solving Techniques to Ignite Your Team's Potential, 2003.– 282 p.
17. Shchukin A.N. Obuchenie inostrannym yazykam: teoriya i praktika / A. N. Shchukin.– M.: Filomatis, 2007.– 480 s.
18. De Bono E. De Bono's Thinking Course: Powerful Tools to Transform Your Thinking. – BBC, London, 1982. – 196 p.
19. Kotler P., de Bes F. Lateral Marketing: New Techniques for Finding Breakthrough Ideas. – Willey, 2003. – 216 p.
20. Liubashenko O., Kavytska T., Sukhenko O. Language Teacher in International Projects: Project activity, Language Training and Teaching Skills. – Kyiv, 2018.–191 p.

УДК [378.6:37].016:78
DOI 10.31652/2415-7872-2019-57-119-125

КОНТЕКСТНИЙ ПІДХІД ДО ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Б. І. Нестерович
orcid.org/0000-0003-2042-3281
О. Ю.Теплова
orcid.org/0000-0001-8763-891X

У статті йдеться про коригування пріоритетів фахової підготовки студентів у системі вищої освіти. Зокрема, розкриті особливості реалізації контекстного підходу до фахової підготовки студентів закладів вищої освіти, які навчаються за мистецькими спеціальностями. На основі теоретичного аналізу та вивчення практичного досвіду фахової підготовки вчителів музичного мистецтва авторами обґрунтовані педагогічні умови їхньої ефективної підготовки до музичного виховання школярів. Автори акцентують увагу на тому, що в майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фахової підготовки не варто формувати лише техніку гри на музичному інструменті поза професійно-виховним контекстом діяльності педагога. Контекстне середовище закладу вищої освіти повинно моделювати умови майбутньої професійної реальності через створення системи навчальних ситуацій, гранично наближених до професійної діяльності. З цією метою художня підготовка вчителя мистецьких дисциплін повинна обов'язково взаємодіяти із загальнопедагогічною підготовкою, що дозволить системно формувати різноманітні уміння – художньо-аксіологічні, загальнопедагогічні й виконавські.

***Ключові слова**: вища освіта, вчитель музичного мистецтва, контекстний підхід, художня підготовка, загальнопедагогічна підготовка.*

© Б. І. Нестерович, О. Ю.Теплова